

Ünite 7: Hac ve Umre

Haccın Tanımı ve Önemi

Hac İbadetinin Tanımı ve Tarihi

Hac kelimesi Arapçadır ve sözlük anlamı “saygın bir yeri veya şahsı ziyaret etmek maksadıyla yola çıkmak”tır. İslâmî literatürde hac, senenin belli zamanlarında Kâbe'nin ve başta Arafat olmak üzere etrafındaki belli mekânların usûlüne uygun şekilde ziyaret edilmesi, anlamında kullanılır. Hac için maddi imkana sahip olma mecburiyeti vardır. Ayrıca tarihte yaya veya hayvan sırtında da yapılan bu seyahatlere katılmak, önemli bir sağlık probleminin olmamasına da bağlıdır.

İhrama girerken kimi hacca kimi umreye kimi de her ikisine birden niyet eder. Mekke'ye ulaşan bu insanlar öncelikle Kâbe'yi tavaf ederler. İhrama girerken umreye niyet edenler Safâ ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra ihramdan çıkarken diğerleri hac ibadetinin sonuna kadar ihramlı olurlar.

Bayramdan bir gün önce yani arefe (arife) günü bütün hacılar Arafat'ta toplanırlar. O gün zeval vaktinden sonra kısa bir süre de olsa Arafat'ta bulunmak, haccın en önemli rüknüdür. Güneşin batımı ile birlikte Müzdelife'ye yolculuk başlar. Ertesi sabah yolculuk Mina'ya doğru devam eder, şeytan taşlanır, kesilecekse kurban kesilir. Saçlar tıraş edilerek ihramdan çıkılır. Mekke'ye gidilerek Kâbe yeniden tavaf edilir, eğer daha önce yapılmamışsa tavafın peşinden sa'y de yapılır.

Kâbe'nin ve haccın Hz. İbrahim zamanına kadar uzanan bir tarihî geçmişi vardır. Kur'ân-ı Kerim, ilk mübarek yapının Mekke'de olduğunu, orada Makâm-ı İbrahim'in de bulunduğunu bildirir (Âl-i İmrân 3/96).

Haccın hangi sene farz kılındığı hakkında değişik görüşler varsa da daha ziyade hicretin dokuzuncu yılında farz kılındığı kabul edilir. Hz. Ali bayram günü Mina'da gerekli duyuruyu yaptı, gelecek seneden itibaren müşriklerin hac yapamayacaklarını, kimsenin Kâbe'yi çıplak olarak tavaf edemeyeceğini orada bulunan Müslüman ve gayri müslim herkese ilan etti.

Hz. Peygamber (sav)'in bizzat katılıp edâ ettiği hac hicretin onuncu senesinde olmuştur. Onunla bir arada olmak isteyen çok sayıda Müslümanın katıldığı bu hac, Veda Haccı olarak bilinir. Veda Hutbesi olarak meşhur olan konuşmasını o gün Arafat'ta toplanmış olan yüz bini aşkın Müslümana yaptı. İslâm'ın temel ilkelerini bir bütün halinde tekrar ilan etti.

Haccın Farz Oluşu ve Delilleri

Müslümanların hayatta bir defa haccetmesinin farz olduğu konusunda İslâm alimleri arasında ittifak (icmâ) vardır. Onların bu görüşleri ayet ve hadislerle dayanır. " (Âl-i İmrân 3/96— 97). Hz. Peygamber (sav)'in, haccı İslâm'ın temel ibadetleri arasında sayan Cibril hadisi diye bilinen hadiste de ; İslâm'ı tanıtırken namaz, zekât ve oruçla birlikte hacca da yer vermiştir. Hz. Peygamber (sav) bir konuşmasında Müslümanlara hitap ederek "Ey insanlar! Allah size haccı farz kıldı, haccediniz" demiştir. Haccın ömürde bir defa yapılması farz olan bir ibadet olduğunu, bundan sonra yapılacak haccın tatawu' (gönüllülük esasına dayalı ibadet) olacağını daha açık bir şekilde ifade eden hadisler de vardır (bk. Ebû Dâvûd, "Menâsik", 1; İbn Mâce, "Menâsik", 2). Kimine göre haccın, farz olduktan sonra ilk fırsatta yapılması gerekir, kimine göre ise haccın vakti, insan ömrünün tamamını kapsar, dolayısıyla ölmeden önce hac yapan birisi onu vaktinde yapmış sayılır.

Hac İbadetinin Fazileti

Dinî metinlerde makbul bir hac için hacc-ı mebrûr tabiri kullanılır. Haccın çok faziletli bir amel olduğunu gösteren bazı hadisleri şöyledir:

"Usulünce yapılan Haccın (hacc-ı mebrûr) karşılığı cennetten başkası değildir" (Müslim, "Hac", 437).

"Kim müstehcen söz ve davranışlardan uzak durarak ve yoldan çıkmaksızın (günah işlemeyen) Allah için haccederse annesinden doğduğu gün gibi döner" (Buhârî, "Hac", 4; "İhsâr", 9-10).

"Hac, öncesini yıkar (önceki günahları ortadan kaldırır)" (Müslim, "İman", 192).

Bütün hacıların Arafat'ta toplandığı gün olan arefe günü zaman olarak ve Arafat da mekan olarak duaların kabul edildiği yer ve mekânlardır.

Haccın Hikmetleri

- Hac, dünya Müslümanları için bir tanışma ve kaynaşma ortamı oluşturur.
- Hac ibadetinin insanı bir taraftan bireysel hayatta, bir taraftan da toplumsal hayatta düzenli olmaya alıştıır.
- Hac ibadetinde insan, inanç kökleri ile olan bağlantısını âdetâ soyuttan somuta dönüştürerek kuvvetlendirir.
- Hac esnasında Müslüman; insanlara, hayvanlara, otlara hatta haşerelere bile zarar vermeme alışkanlığı kazanır.

Hac İbadetinin Çeşitleri ve Uygulanışı

Hac İbadetinin Hüküm Bakımından Çeşitleri

Hac ibadeti hüküm bakımından farz, vacip ve nâfile kısımlarına ayrılır.

- **Farz hac:** Şartları taşıyan kimselerin ömürlerinde bir defa hac yapmaları farzdır. Bu şartlardan birisi hac yolculuğu için gerekli maddi imkâna sahip olmaktır.
- **Vacip hac:** Hacca gitme adağı olan birisinin hac yapması, nâfile hacca başlayıp yarıda bırakanın başlayıp bırakmış olduğu hacı sonradan kazâ etmesi vaciptir.
- **Nâfile hac:** Farz veya vacip olmadığı halde Allah rızası için yapılan haclar bu gruba girer.
- Bir kişi hacca gidince alacaklıları veya nafakasından sorumlu olduğu bir yakını mağdur olacaksa bu durumda onun, ilgili tarafın izni olmadan veya gerekli tedbirleri almadan hacca gitmesi mekruh olur.

Hac İbadetinin Uygulama Bakımından Çeşitleri

İfrad Haccı: Hacı adayı mîkatta sadece hac niyetiyle ihrama girer ve Mekke'ye varınca az sonra anlatılacağı şekilde tavaf, sa'y, vakfe, şeytan taşlama gibi hacca ait uygulamaları vakti gelince yapar, ondan sonra ihramdan çıkar. İfrad hacı yapanın kurban kesmesi vacip değildir.

Temettü⁴ Haccı: Hacı adayı mîkatta sadece umre niyetiyle ihrama girer. Mekke'ye varınca umre ibadetinde istenen şekilde tavaf ve sa'y yaptıktan sonra ihramdan çıkar. Arefe gününden önceki güne terviye denir. Yapılan haccın temettü' sayılması için hacı adayının umre ihramına şevval ayının başından itibaren hacca kadar devam eden süre içinde girmesi ve umreden sonra memleketine dönmemesi gerekir. Hac mevsimi de şevval ayı ile başlar. Bu hacı yapanın kurban kesmesi vaciptir.

Kırân Haccı: Temettü'dan farklı olarak bunda iki ibadet, aynı ihramla yapılır. Hacı adayı mîkatta hem hac hem umre niyetiyle ihrama girer. Mekke'ye varınca önce umre yapar ve ihramdan çıkmadan vakti gelince hac vazifesini de aynı ihram ile tamamlar. Arada ihramsız bir hayat yoktur. Kırân hacı yapanın da kurban kesmesi vaciptir.

Hanefî mezhebine göre en faziletli kırân sonra temettü' sonra ifraddir.

Şâfiî mezhebine göre sıralama ifrâd, temettü*, kırân şeklindedir.

Hac İbadetinin Uygulanışı

İfrad Haccı: Mekke'ye varınca mümkünse gusül ab desti, o mümkün olmazsa mutlaka abdest alarak Kâbe'yi tavaf (kudüm tavafı) eder. Safâ ile Merve arasında sa'y yapar. Bayramdan iki gün önce (terviye günü) bütün hacı adayları kabileler halinde Arafat'a intikal eder. Arefe gününü Arafat'ta geçirir, vakfe yapar. O gün güneş battıktan sonra Müzdelife'ye hareket eder. Geceyi orada geçirir ve sabahleyin (bayram sabahı) oradan Mina'ya hareket eder. Akabe Cemresi'ne yedi adet taş atar (şeytan taşlama). Tıraş olarak ihramdan çıkar. Cinsel ilişki dışındaki ihram yasakları kalkar. İhram yasakları kısmen kalktığı için buna birinci tahallül denir. Mekke'ye gidip Kâbe'yi tavaf (ziyaret tavafı) eder. Bundan sonra ihram yasakları tamamen kalkmış olur. Buna da ikinci tahallül denir. Bayramın ikinci ve üçüncü günleri tekrar Mina'ya gidip üç cemreye yedişer taş atar. Dönüş vaktine kadar Mekke'de kalır, ayrılacağı zaman tekrar Kâbe'yi tavaf eder (veda tavafı).

Temettü⁴ Haccı: Hacı adayı mîkatta veya oraya varmadan umre niyetiyle ihrama girer. Mekke'ye varınca Kâbe'yi

tavaf eder. Safâ ile Merve arasında sa'y yapar. Bundan sonra tıraş olarak ihramdan çıkar. Bayramdan iki gün önce (terviye günü) veya daha önce hac için ihrama girer. O gün kabileler Arafat'a intikal eder. Arefe gününü Arafat'ta geçirir, vakfe yapar. Bundan sonraki kısım, ifrad Haccında olduğu gibi devam eder. Ondaki farklı olarak bunlar daha önce hac için sa'y yapmamışlarsa ziyaret tavafından sonra sa'y yaparlar. Temettü* hacı yapan, tıraş olmadan veya tıraştan sonra bayramın üçüncü günü akşamına kadar geçen süre içinde bir kurban keser.

Kırân Hacı: Hacı adayı, mîkatta veya oraya varmadan hac ve umre için ikisine birden niyet ederek ihrama girer. Mekke'ye varınca önce umre yapar. Bu maksatla Kâbe'yi tavaf eder. Safâ ile Merve arasında sa'y yapar. İhramdan çıkmaz ve aynı ihramla hac ibadetine başlar. İfrad Haccında anlatıldığı şekilde hac için tekrar tavaf (kudüm tavafı) ve arkasından sa'y yapar. Temettü* Haccında olduğu gibi tıraş olmadan veya tıraştan sonra bir kurban keser.

Haccın Şartları

Birincisi Haccın bir yükümlülük olarak farz olması için gereken şartlar. Şartlara ulaşmış insan Hac yapmadan ölürse başka birisinin onun adına hac yapması için vasiyette bulunması gerekir.

İkinci gruptaki şartlar ise Haccın edâ edilmesinin farz olması için gereken şartlardır. Şartların oluşması ihtimal dâhilinde değilse (yaşlılık, iyileşme ümidi olmayan hastalık gibi) sağlığında vekil olarak başkasını gönderir.

Üçüncü gruptaki şartlar ise yapılan Haccın makbul, geçerli bir hac sayılması için gerekli olan şartlardır. Bunlardan biri eksik olduğu takdirde yapılan hac geçersizdir.

Haccın Farz Olmasının (Yükümlülüğün Doğmasının) Şartları

- 1.1 Müslüman olmak.
2. Akıllı olmak.
3. Bâliğ (ergin) olmak.
4. Yeterli maddi imkânâ sahip olmak: Maddi imkândan maksat, temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra hac için gerekli yol ve ikamet masrafları ile dönüncüye kadar bakmakla yükümlü olduğu kişilerin nafakasını sağlayacak mal varlığına sahip olmaktır.
5. Sağlıklı olmak: Bir görüşe göre hacca gidemeyecek kadar hasta veya yaşlılara, felçlilere, ayakları bulunmayanlara hac farz olmaz. Diğer görüşe göre ise öteki şartlar bulunduğu takdirde bu gibi sağlık problemleri olanlara da hac farz olur.
6. Vakit: Hac, senenin belli günlerinde edâ edilen bir ibadettir.

Haccın Edâsının Farz Olmasının Şartları

Genel şartlar

1. Yol Güvenliğinin Olması: Hacca gidilecek yol güvenli değilse haccın bizzat edâsı gerekmez, bundan dolayı hac- cedemeyen kişi, hacca gitmeden öldüğü takdirde yerine hac yaptırılması için vasiyet eder.
2. Yolculuğa Engel Geçici Bir Durumun Bulunmaması: Hacca gitmeleri hapis vb. sebeplerle fizikî bir şekilde engellenenlerin de bizzat haccetmeleri farz değildir.

Kadınlara özel şartlar

1. Uzun Mesafeli Yolculuklarda Kadının Yanında Eşinin veya Bir Mahreminin Bulunması: Bir kadın, -diğer şartları taşıyor olsa bile- beraberinde ona refakat edecek bir yakını yoksa bizzat hacca gitmekle yükümlü değildir.
3. Kadının İddet Bekleme Durumunda Olmaması: İddet süresine bağlı olarak buldukları yerde hacı adayları yola çıkacakları sırada iddet bekleyen kadınların hacı bizzat edâ etmeleri farz olmaz.

Haccın Sahih (Geçerli) Olmasının Şartları

1. Müslüman Olmak.
2. Akıllı Olmak.
3. Ergin Olmak.
4. İhram.

5. Vakit: Haccın rükünlerinden olan Arafat vakfesinin vakti arefe günü zeval ile başlar ve bayram sabahı imsâke kadar sürer.
6. Mekân: Haccın geçerli olması için ilgili fiillerin belirlenen mekânlarda yapılması şarttır.

Haccın Farzları, Vacipleri, Sünnetleri ve Âdabı

Haccın Farzları

1. İhram (şart).
2. Arafat Vakfesi (rükün).
3. Ziyaret Tavafı (rükün). Bu tavafa ifâda tavafı da denir.

Haccın Vacipleri

1. Sa'y. Safâ ile Merve arasında yürümek.
2. Müzdelife vakfesi.
3. Cemrelere taş atmak (şeytan taşlama).
4. İhramdan çıkmadan önce saçların kazınması veya kısaltılması (tırâş).
5. Veda tavafı.

Haccın Sünnetleri

1. Kudüm (varış) tavafı: Hac niyetiyle ihrama giren kişi Mekke'ye varınca Mescid-i Haram'a gider ve Kâbe'yi tavaf etmesi sünnettir.
2. Hacıların zaman zaman bilgilendirilmesi (Üç hutbe): Hacıların bilgilendirmek amacıyla yapılan konuşmalardan (hutbe) üç tanesi sünnettir. Bunların birincisi Mekke'de zilhiccenin yedinci günü, İkincisi Arefe günü Arafat'ta öğle ve ikindi namazları birleştirilerek (cem) kılınmadan önce, üçüncüsü bayramın ikinci günü Mina'da yapılan konuşmadır.
3. Terviye günü Mina'ya gitmek ve geceyi orada geçirmek: Zilhiccenin sekizinci günü (terviye) Mina'ya gidip o günün öğle namazından arefe günü sabah namazına kadar geçen beş vakit namazı orada kılmak ve geceyi orada geçirmek sünnettir.
4. Bayram gecesini Müzdelife'de geçirmek.
5. Bayram günlerinde geceyi Mina'da geçirmek.
6. Mina'dan dönerken Muhassab veya Ebtâh denen yerde bir süre dinlenmek.

Haccın Âdâbı: Hacca gitmek isteyen kimse önce borcu varsa onu ödemeli, haksızlık yaptığı kişilerle helalleşmeli, günahlarından tövbe etmeli ve samimi bir kalp ile hacca niyetlenmelidir. Helal mal ile hacca gitmeli, gösterişten uzak olmalıdır.

Haccın Aşamaları (Menâsik) Hakkında Açıklamalar

İhram: İhrama giren kişiye normal hayatta helal olan bazı davranışlar ihramdan çıkana kadar yasaklanmış hale gelir. İhrama girecek kişi başlayacak yasakları da dikkate alarak, ihramdan önce genel vücut bakımını yapar; tırnaklarını keser, tıraş olur, yıkanır, yıkanma imkânı yoksa abdest alır, iki parçadan oluşan ihram elbisesine bürünür. Kadınlar için özel bir kıyafet yoktur. Onlar için kıyafetle ilgili tek şart yüzlerinin örtülmemesidir. Tel- biye getirir ve o andan itibaren ihramlı sayılır.

İhrama Girilecek Yer (Mîkat): Mekke, yakın çevresi ile birlikte harem yani kutsal, saygın bölge kabul edilmiştir. Harem dâhilinde oturanlar hac için buldukları yerde, umre için ise harem sınırlarının dışında ihrama girerler. Harem ile mîkâtlar arasında kalan bölge hil bölgesidir. Bu bölgede oturanlara hillî denir. Hillîler hac veya umre yapmak istediklerinde harem sınırlarına varmadan ihrama girerler. Harem ve onu çevreleyen hillin dışında kalan bütün dünya hakkında âfâk terimi kullanılır. Bu geniş coğrafyada oturana da âfâkî denir. Âfâkîler gerek hac veya umre için gerekse başka bir maksatla doğrudan Harem dâhiline gitmek istedikleri takdirde Hill'in dış sınırını teşkil eden ve mîkat denilen yerleri ihramsız geçemezler.

İhram Yasakları: İhrama giren erkekler elbise yerine büyükçe iki havlu şeklindeki izâr ve ridâ ile vücutlarını örterler. Kadınlar için ihram ile getirilen giyim yasağı yüzün örtülmemesidir.

Tıraş olmak, başkasını tıraş etmek veya vücudun herhangi bir yerinden kıl almak, tırnak kesmek, ihram elbisesine veya vücudunun herhangi bir yerine güzel koku, parfüm sürmek, hatta temizlikte kokulu sabun kullanmak, her türlü makyaj yapmak kadın erkek herkese yasaktır. İhramlının eşi ile bile cinsel ilişkide bulunması, şehvetle ona dokunması, müstehcen konuşmalar yapması yasaktır. İhramlı kara avı yapamaz ve avcıya yardım da edemez. Deniz avı serbesttir.

İhramdan Çıkmak: Umre yapanlar sa'y yaptıktan sonra, ifrad haccı yapanlar bayramın ilk günü Akabe cemresine taş attıktan sonra tıraş olarak ihramdan çıkarlar.

Tavaf: Tavaf, Kâbe'nin etrafında usûlüne göre yedi defa dönmek suretiyle yapılan bir ibadettir. Dönüşlerden her birine şavt denir ve bir tavaf, yedi şavtan meydana gelir. Hacer-i esved'in bizzat yanına giderek, istikbâl ettikten sonra ellerini secdede olduğu şekilde üzerine koyup onu öper ve tavafa öyle başlar. Hacer-i esvedi bu şekilde öpmeye istilâm denir. Tavaf, abdestli ve avret mahalli kapalı olarak yapılır. Tavafa başlayınca ara verilmeden tamamlanması sünnettir. Hac niyeti ile ihrama giren âfâkilerin Mekke'ye geldiklerinde yaptıkları ilk tavafa, *kudüm tavafı* denir. Haccın rüknü olan tavaf, *ifâda* tavafı veya farz tavaf da denen *ziyaret* tavafıdır. Haccın edâsından sonra memleketine dönmek isteyen hacmin yaptığı tavaf, veda tavafıdır ve buna *tavafu's-sader* de denir. Umre yapmak için ihrama giren kişinin yaptığı tavafa umre tavafı, adak sebebiyle yapılan tavafa *adak (nezir) tavafı*, Mescid-i Haram'a girince yapılan ilk tavafa *tahiyetü'l- mescid* (selamlama) tavafı, bunların dışında zaman zaman Allah rızası için yapılan tavaflara da *nafile tavaf* veya *tatavvu tavafı* denir.

Sa'y: Safâ ile Merve arasında gidip gelmeye sa'y denir. Haccın ve umrenin vaciplerindedir . Safa ile Merve arasındaki yürüyüş veya koşuş şekline hervele denir.

Arafat Vakfesi: Vakfe, Arapça bir kelime olup "durmak", "ayakta durmak" gibi manalara gelir. Arafat vakfesi, Haccın rüknüdür ve bu rüknün yerine gelmesi için en azından arefe günü zevâlden sonra bayram sabahı imsâk vaktine kadar geçen sürede bir an orada bulunmak yeterlidir.

Müzdelif Vakfesi: Müzdelife, Arafat ile Mina arasında bulunan genişçe bir alandır. Arefe günü güneş battıktan sonra hacılar akşam namazını kılmadan Arafat'tan Müzdelife'ye hareket ederler. Akşam ve yatsı namazları Müzdelife'de cem ile yani birleştirilerek yatsı namazının vaktinde kılınır.

Cemrelere Taş Atma (Şeytan Taşlama): Mina, Müzdelife ile Mekke arasında yer alan ve kurban kesme yerlerinin bulunduğu bölgedir. Şeytan taşlama olarak bilinen işlemin yapıldığı cemreler Mina'nın Mekke tarafında yer alır. Burada küçük cemre (birinci cemre), orta cemre ve Akabe cemresi (büyük cemre) adında üç tane cemre (taş atma yeri) bulunur.

Kurban: Fıkıh dilinde hac ve umre ibadeti esnasında kesilen kurbanlara hedy denir. Hedy, Harem için hediye edilen kurban anlamında kullanılır.

İhram Yasaklarının İhlali ve Cezalar

Hac ve umrede ihram veya Harem sebebiyle uzak durulması gereken bir fiilin işlenmesine cinâyet denir.

1. **Haccın veya umrenin bozulması:** Cinsel ilişki yasağının hacda Arafat vakfesinden önce, umrede tavaftan önce ihlal edilmesi hac veya umrenin bozulmasına sebep olur. Bu durumda hac veya umre fiillerine -sanki bozulmamış gibi- devam edilmesi gerekir. Bozulan hac veya umre daha sonra kazâ edilir. Ayrıca ceza olarak bir küçükbaş hayvan (koyun veya keçi) kurban edilir.
2. **Bedene:** Büyük baş hayvan yani deve ve sığır anlamında kullanılır. Hac için ihramda olan şahıs, cinsel ilişki yasağını Arafat vakfesinden sonra tıraş olarak ihramdan çıkmadan önce ihlal ederse haccı bozulmaz fakat bunun cezası olarak bir bedene kurban etmesi gerekir.
3. **Dem:** Küçükbaş hayvan yani koyun ve keçi anlamında kullanılır. Tıraş olup ihramdan çıktıktan sonra fakat ziyaret tavafını yapmadan önce cinsel ilişkide bulunan kişi keffâret olarak bir küçük baş hayvan kurban eder.

4. *Sadaka*: Bir miktardan söz edilmediği zaman fakire bir fitre kadar ödeme sorumluluğunu ifade eder. Giymemesi gereken elbiseyi bir gün veya geceden daha az süre ile giyen ya da bu kadar süre başını veya yüzünü örten erkekler ile yine bu kadar süre yüzünü örten kadınların ceza olarak sadaka vermesi gerekir.
5. *Oruç*: Bazı cinayetlere karşılık olarak doğan bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu doğuran sebeplerden ikisi dem ve sadaka meselesinde alternatif olarak açıklandı
6. *Tazmin*: Av yasağı ihlallerinde avlanan hayvanın değeri tespit edilerek fakirlere ödeme yapılır.

Haccı Tamamlayamamak

Daha önce geçtiği gibi hac için ihrama giren kimse Arafat vakfesinden önce cinsî ilişki yasağına uymazsa haccı bozulur. Bu durumdaki kişi, bozulmuş olmasına rağmen hacca devam etmek zorundadır. O seneki Haccın kalan aşamalarını yerine getirir, ceza olarak bir küçükbaş hayvan kurban eder ve daha sonraki senelerde bu Haccını kazâ eder.

İhsâr: Arapça bir kelime olan ihsâr; tutmak/tutulmak, hapsedmek/hapsedilmek, engellemek/engellenmek, kuşatmak/kuşatılmak gibi manalara gelir. İhsâr durumundaki kişiye de "muhsar" (engellenen) denir. İhrama girdikten sonra herhangi bir sebeple yoluna devam edemeyen veya yoluna devamı fiilen ya da dinen (mesela iddet, yolda mahremi ölmesi gibi) engellenen kimseler muhsar durumundadır.

Fevât: Fevât, bir şeyin vaktinin geçmesi demektir. Hac için ihrama giren bir kişi arefe günü Arafat vakfesine yetişemezse o seneki haccın vaktini geçirmiş olur. Haccın vaktini geçiren ihramlı, umre menâsikini yerine getirir ve ihramdan çıkar. Gelecek sene haccını kazâ eder.

Vekalet Yoluyla Hac : Vekaleten yapılan bu hacca *bedel haccı* da denir. Farz bir Haccın vekâlet yoluyla yapılabilmesi için bazı şartların bulunması gerekir.

1. Adına hac yapılacak kişi ölmüş veya ömür boyu bizzat hac yapamayacak durumda olmalıdır.
2. Vekil tarafından yapılan hac, adına hac yapılacak kişinin isteği ile yapılmalıdır.
3. Vekil gönderilen kişi, Müslüman, akıllı ve ergin olmalıdır.
4. Hac masrafları, adına hac yapılan kişi tarafından karşılanmalı ve vekil, hac

yolculuğunun gerektirdiği masrafları dışında ayrıca ücret talep etmemelidir.

5. Vasiyet üzerine yapılacak hacda terekenin vasiyete ayrılan kısmı yeterli ise vekil, vasiyet edenin yaşadığı şehirden hacca gitmelidir.

6. Hacca gönderen, hangi tür hac yapılmasını istemişse vekil buna uygun hareket etmelidir.

Umre: Sözlükte ziyaret etmek, mamûr bir yere gitmek gibi manalara gelen umre, belli bir takvime bağlı olmaksızın yılın herhangi bir gününde ihramlı olarak Kâbe'nin tavaf edilmesi ve ardından Safâ ile Merve arasında sa'y yapıp tıraş olunarak ihramdan çıkılması şeklinde edâ edilen bir ibadettir.

Medine ve Hz. Peygamber (sav)'i Ziyaret

Hız. Peygamber (sav) son nefesini Mescid-i Nebevî'ye bitişik durumda olan evde vermiş ve oraya defnedilmiştir. İslâm âlimleri, Hız. Peygamber (sav)'in kabrini ziyaret etmeyi en faziletli müstehaplardan saymışlardır. Medine'de bulunan Mescid-i Nebevî, yeryüzündeki ayrıcalıklı üç mescidden biridir. Hız. Peygamber (sav) Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ olarak sıraladığı bu üç mescidi sırf ziyaret etmek ve içinde namaz kılmak için seyahate çıkılabileceğini bildirmiştir.